

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
ΜΟΣΧΑΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗ ΡΩΣΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

**ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΠΙΘΑΝΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ¹**

(Μάρτιος 2021)

Η Ρωσία θεωρείται ως ανερχόμενη δύναμη στον αγροτικό τομέα. Την περίοδο 2000-2018 αύξησε τις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων κατά 16 φορές, είναι δε ο μεγαλύτερος εξαγωγέας σταριού παγκοσμίως.

Με την πολιτική υποκατάστασης εισαγωγών καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες εκσυγχρονισμού του τομέα και ανάπτυξης της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και τροφίμων.

Η κλιματική αλλαγή αυξήσει τις παραγωγικές δυνατότητες στον αγροτικό τομέα της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Εκτιμάται ότι, μέχρι το 2080 με το λιώσιμο των πάγων θα δημιουργηθούν σταδιακά περί τα 2 εκ. τ.μίλια (περί τα 5,2 δις τ.χλμ) καλλιεργήσιμης γης στη Σιβηρία με αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων μεταναστευτικών ροών αλλά και νέα γεωπολιτικά δεδομένα στις σχέσεις της κυρίως με την Κίνα.

1. Η Ρωσική Ομοσπονδία είναι η πρώτη χώρα παγκοσμίως σε έκταση, πέμπτη σε γεωργική έκταση και ένατη σε πληθυσμό. Το ηπειρωτικό κλίμα, με σύντομη περίοδο βλάστησης και επαναλαμβανόμενες περιόδους ξηρασίας, δεν ευνοεί ιδιαίτερα τις καλλιέργειες, παρά την ύπαρξη πολύ γόνιμου μαύρου εδάφους στα νότια της χώρας. Η εκμεταλλεύσιμη γεωργική γη αποτελεί 13% της συνολικής επιφάνειας της χώρας. Τα δάση καλύπτουν 69% της συνολικής επιφάνειας της χώρας και αντιπροσωπεύουν το 1/5 της παγκόσμιας δασικής έκτασης.

2. Ο ρόλος της γεωργίας στην ρωσική οικονομία έχει μειωθεί αισθητά τα τελευταία 20 χρόνια (από 15,5% του ΑΕΠ το 1990 σε 3,1% το 2018) αλλά φαίνεται να ανακάμπτει σταδιακά. Στην γεωργία και τον δασικό τομέα απασχολείται 10% του ενεργού πληθυσμού.

¹Πηγές:

www.rujeec.org Russian Journal of Economics 6 (2020) 56–70 DOI 10.32609/j.ruje.6.50308 Publication date: 25 March 2020
www.agriculture.gouv.fr

Βασική επιδίωξη της γεωργικής πολιτικής της Ρωσίας είναι η διατροφική αυτάρκεια και η σχεδόν πλήρης υποκατάσταση των εισαγωγών. Παρά ταύτα δεν φαίνεται εφικτή η πλήρης απεξάρτηση της χώρας από τις εισαγωγές και δη σπόρων, λιπασμάτων και ζωικού γενετικού υλικού.

3. Η Ρωσία είναι ο τέταρτος μεγαλύτερος παραγωγός σταριού παγκοσμίως, πρώτος παραγωγός κριθαριού, δεύτερος παραγωγός ηλιόσπορου, τρίτος παραγωγός πατάτας και γάλακτος και πέμπτος παραγωγός κρέατος πουλερικών και αυγών.

4. Η δομή της γεωργικής παραγωγής περιλαμβάνει:

- ιδιωτικές εταιρείες, οι οποίες διαδέχτηκαν τις παλαιότερες συνεργατικές εκμεταλλεύσεις, περί τις 36.400 σε αριθμό με εκτάσεις άνω των 5.000 εκταρίων έκαστη, και οι οποίες καλύπτουν περί το 55% της καλλιεργήσιμης επιφάνειας της χώρας. Η παραγωγή τους σε όγκο εκτιμάται ότι ανέρχεται σε 74% της συνολικής παραγωγής δημητριακών, 89% ζαχαρότευτλων, 70% ηλιόσπορου, 78% αυγών, 72% κρέατος και 47% γάλακτος. Ορισμένες έχουν συνενωθεί σε ομίλους με άνω των 100.000 εκταρίων γης,
- γεωργικές εκμεταλλεύσεις οι οποίες επιδοτούνται από το κράτος και οι οποίες καλύπτουν το 10% της εθνικής παραγωγής. Αριθμούν σε 174.600 με 163 εκτάρια γης η καθεμία κατά μέσο όρο, καλύπτουν 8% της καλλιεργήσιμης επιφάνειας και προσφέρουν 25% σε όγκο της παραγωγής δημητριακών, 29% ηλιόσπορου και 10% ζαχαρότευτλων,
- μικρές εκμεταλλεύσεις (αγροτεμάχια) χωρίς επίσημο καθεστώς παραγωγού που δεν λαμβάνουν κρατική επιδότηση και οι οποίες παράγουν περί το 40,5% της εθνικής αγροτικής παραγωγής. Κυρίως πρόκειται για παραγωγή προς ίδια κατανάλωση, αλλά ενίοτε εμπορεύονται ανεπίσημα μέρος της παραγωγής τους. Περί τα 16 εκ. νοικοκυριά με αγροτεμάχιο 0,44 εκταρίων κατά μέσο το καθένα κερδίζουν λιγότερο από 640 € ετησίως από την αγροτική τους παραγωγή.

Αγροτικός μηχανολογικός εξοπλισμός μάλλον απαρχαιωμένος και ανεπαρκής, μη επιλεγμένο υλικό σποράς και μειωμένες γεωργικές εισροές (λιπάσματα και φυτοπροστατευτικά προϊόντα) επηρεάζουν αρνητικά την απόδοση της παραγωγής και την ανταγωνιστικότητα του τομέα.

Επιπλέον, οι απασχολούμενοι δεν έχουν την απαιτούμενη εκπαίδευση και αμείβονται με χαμηλές αποδοχές με την εξαίρεση ορισμένων μεγάλων εκμεταλλεύσεων που αναδιοργανώθηκαν πρόσφατα.

Ως αποτέλεσμα, οι τομείς της μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και της διανομής συναντούν δυσκολίες στην προμήθεια πρώτης ύλης τόσο σε ποσότητα όσο και σε ποιότητα, τις οποίες προσπαθούν να υπερπηδήσουν με την προσπάθεια ενσωμάτωσης μονάδων παραγωγής ώστε να διασφαλίζεται η απρόσκοπτη ροή.

5. Αγροτική παραγωγή. Όπως προαναφέρθηκε η ρωσική Ομοσπονδία συγκαταλέγεται πλέον μεταξύ των μεγαλύτερων εξαγωγέων δημητριακών στον κόσμο και φιλοδοξεί να καλύψει το 20% της παγκόσμιας παραγωγής.

Η άνοδος της αγροτικής παραγωγής είναι σταδιακή και σταθερή. Το 2017 η Ρωσία παρήγαγε 85,8 μεγατόνους/Mt² σταριού, 48,2 Mt ζαχαρότευτλων, 20,6 Mt κριθαριού, 12,1 Mt καλαμποκιού, 9,6 Mt καλαμποκιού, 9,6 Mt ηλιόσπορου, 2,5 Mt σίκαλης, 3,6 Mt σόγιας και 1,5 Mt ελαιοκράμβης.

Κύριοι δε πελάτες της είναι η Τουρκία, η Αίγυπτος, η Υεμένη και το Ιράν.

²1 μεγατόνος=1.000.000 τόνοι

Η ρωσική παραγωγή φρούτων και λαχανικών ακόμη υπολείπεται του επιθυμητού παρά την σταδιακά ανοδική της πορεία, η οποία υποστηρίζεται από σημαντικές επενδύσεις σε θερμοκήπια τα τελευταία χρόνια. Σημειώνεται ότι η τοπική παραγωγή καλύπτει το καλοκαίρι το 90% της εσωτερικής ζήτησης αλλά μόνο το 50% αυτής το υπόλοιπο του χρόνου.

Οι αμπελοκαλλιέργειες από τα 300.000 εκτάρια που κάλυπταν το 1985 μειώθηκαν σε 61.000 σήμερα λόγω των συστηματικών εκριζώσεων της περιόδου Gorbachev στην προσπάθεια καταπολέμησης του αλκοολισμού. Εκτιμάται ότι η ετήσια κατανάλωση μπύρας στη Ρωσία ανέρχεται σε 9 Mdl, βότκας σε 2,2 Mdl, κρασιού σε 850 Ml και brandy σε 60 Ml.

6. Όσον αφορά στην ζωική παραγωγή, σαφής ανάκαμψη παρατηρείται σε βοοειδή, χοίρους, πουλερικά, προβατοειδή και αιγοειδή, αν και παρατηρείται έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και μεγάλη ανάγκη για επιμόρφωση των εργαζομένων.

Η παραγωγή γάλακτος παρουσίασε αύξηση για πρώτη φορά το 2017 (31,1 Mt). Η παραγωγή κρέατος αυξάνεται σταδιακά (10,9 Mt το 2017 έναντι 4,4 το 2002). Ειδικά η παραγωγή κρέατος πουλερικών αυξήθηκε κατά 80% από το 2012 στο 2017 και η Ρωσία κατέλαβε την 5^η θέση στην κατάταξη της παγκόσμιας παραγωγής πίσω από τις ΗΠΑ, την Κίνα, την Βραζιλία και την ΕΕ. Ανοδική πορεία παρουσιάζει και η παραγωγή αυγών (45 εκ. το 2017).

Ανοδική πορεία παρατηρείται και στην παραγωγή του χοιρινού κρέατος (3,7 Mt το 2017), ενώ αυτή του βόειου κρέατος μειώνεται σταδιακά (0,9 Mt το 2017) παράλληλα με την μείωση του πληθυσμού των βοοειδών στη χώρα. Στην αύξηση της παραγωγής κρέατος πουλερικών και χοιρινού συνετέλεσε η διενέργεια σημαντικών επενδύσεων για τον εκσυγχρονισμό παλαιότερων και την δημιουργία νέων μονάδων με την συμμετοχή ξένων εταιρειών κατόπιν της επιβολής των περιοριστικών μέτρων στην εισαγωγή σειράς τροφίμων και χάρη στις σημαντικές κρατικές επιδοτήσεις.

Επισημαίνεται ότι η Ρωσία φιλοδοξεί να αναπτύξει σημαντικές εξαγωγές κρέατος πουλερικών και χοιρινού καθώς και φυτικών ελαίων (σόγιας, ελαιοκράμβης και ηλιόσπορου).

7. Ο αγροτικός τομέας ανακοινώθηκε ως εθνική προτεραιότητα το 2005 και αποτέλεσε για πρώτη φορά μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης αντικείμενο 15ετούς προγράμματος ανάπτυξης την περίοδο 2008-2012 με σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, την βελτίωση της ποιότητας της παραγωγής, την βιώσιμη ανάπτυξη και την διατήρηση των χρησιμοποιούμενων φυσικών πόρων. Μεταξύ των νέων εργαλείων πολιτικής που χρησιμοποιήθηκαν συγκαταλέγονται η επιδότηση της παραγωγής ανά εκτάριο (σε αντικατάσταση της επιδότησης της τιμής των γεωργικών εισροών) η πριμοδότηση της ποιότητας του γάλακτος, η παροχή χαμηλότοκων δανείων, ειδικές επιδοτήσεις για τα βοοειδή (επιδότηση απόκτησης βοοειδών ποιοτικής φυλής, επιδότηση εξόδων κτηνιατρικής φροντίδας κ.α.).

Το 2018 η κρατική στήριξη του αγροτικού τομέα συμπεριέλαβε την κατασκευή εγκαταστάσεων γαλακτοπαραγωγής, την στήριξη των οικογενειακών μονάδων, την αύξηση του πληθυσμού των γαλακτοπαραγωγών βοοειδών, διπλασιασμό των επιδοτήσεων για τον κλάδο του γάλακτος, την προσέλκυση των επενδύσεων και την τόνωση της καταναλωτικής ζήτησης.

8. Η επιβολή των ρωσικών αντιμέτρων το 2014 και η απαγόρευση εισαγωγών στην χώρα γαλακτοκομικών, κρέατος και νωπών φρούτων και λαχανικών, λειτούργησε καταλυτικά για την αύξηση της εγχώριας παραγωγής και την αλλαγή των προμηθευτών της ρώσικης αγοράς. Οι χώρες που επωφελήθηκαν και κατέκτησαν μερίδια αγοράς

είναι κυρίως η Τουρκία, η Λευκορωσία, η Κίνα και η Βραζιλία. Παρά ταύτα, η ΕΕ παραμένει ο κύριος προμηθευτής αγροτικών προϊόντων διατροφής της Ρωσίας.

9. Όσον αφορά στην αγροτική παραγωγή εν καιρώ πανδημίας, παρά τα προβλήματα που η τελευταία δημιούργησε στην μετακίνηση των μεταναστών που αποτελούν τον κύριο όγκο των εργαζομένων στον αγροτικό τομέα, το 10μηνο 2020 αυξήθηκε κατά 1,8%³ έναντι της αντίστοιχης περιόδου 2019. Η αύξηση της παραγωγής ήταν εμφανέστερη στους τομείς των δημητριακών, χοιρινού κρέατος και γάλακτος.

Επίσης, το 11μηνο 2020 αυξήθηκαν οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων κατά 16% έναντι της αντίστοιχης περιόδου 2019 ανερχόμενες σε 26 δις \$ ΗΠΑ (ξεπερνώντας κατά 1 εκ. τον στόχο του ομοσπονδιακού προγράμματος για τις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων). Η αύξηση των εξαγωγών ειδικά στην κατηγορία των λιπών και ελαίων κατά 18,6% και των γαλακτοκομικών και προϊόντων κρέατος (ήτοι προϊόντων μεσαίου σταδίου επεξεργασίας) κατά 41,9% έχει βελτιώσει αισθητά την δομή των εξαγομένων προϊόντων της χώρας με την κατά πολύ μικρότερη αύξηση των εξαγωγών πρώτων υλών.

Το 9μηνο 2020 οι εισαγωγές τροφίμων και αγροτικών προϊόντων μειώθηκαν κατά 0,9% έναντι της αντίστοιχης περιόδου 2019. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των εισαγωγών κρέατος, αλκοολούχων και μη ποτών και συμπυκνωμένου γάλακτος.

Αντίθετα, οι εισαγωγές φοινικέλαιου και μήλων αυξήθηκε κατά 19,9% και 30,6% αντίστοιχα. Στην αύξηση των εισαγωγών μήλων προφανώς συνέβαλε και η απόφαση της ρωσικής κυβέρνησης να καταργήσει τον σχετικό εισαγωγικό δασμό.

10. Όσον αφορά στις τιμές λιανικής των τροφίμων, παρατηρείται ότι παρουσίασαν αύξηση αυτές των προϊόντων που αποτελούν αντικείμενο των διεθνών συναλλαγών της χώρας (δημητριακά και ηλιέλαιο ως εξαγόμενα και φρούτα και λαχανικά ως εισαγόμενα). Η αύξηση των τιμών αυτών δεν ξεπέρασε πάντως την αντίστοιχη των διεθνών τιμών, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Πάντως, η αύξηση των τιμών λιανικής των τροφίμων και η μείωση του εισοδήματος των νοικοκυριών οδήγησαν σε κρατικό έλεγχο. Κατ' εντολή του Ρώσου Προέδρου, τον Δεκέμβριο 2020 θεσμοθετήθηκαν:

- συμφωνία μεταξύ ομοσπονδιακών Αρχών και εμπλεκόμενων οικονομικών παραγόντων για την μείωση και διατήρηση της τιμής της ζάχαρης και του ηλιέλαιου (Απόφαση ομοσπ. Κυβ. 2094/14.12.2020). Οι παραγωγοί φαίνεται να συμμορφώνονται με την συμφωνία φοβούμενοι τυχόν επιβολή εξαγωγικού δασμού στο ηλιέλαιο και την κατάργηση του εισαγωγικού δασμού στη ζάχαρη. Ειδικά για το ηλιέλαιο όμως, υπάρχει η πιθανότητα άρνησης προμήθειας της αγοράς με ανώτατη τιμή και εμφάνισης ελλείψεων. Για την ζάχαρη η τήρηση σχετικής συμφωνίας είναι ευκολότερη καθώς ο μεγαλύτερος εγχώριος παραγωγός καλύπτει το 22% της παραγωγής και 5 άλλες εταιρείες το 61% αυτής.

- επιδότηση των αλευροπαραγωγών μέρους του κόστους αγοράς αλεύρου σίτου για τρόφιμα (Απόφαση Ομοσπ. Κυβ. 2095/14.12.2020) μέσω μεταφοράς κονδυλίων μεταξύ κωδικών του προϋπολογισμού (μισή από την αύξηση της τιμής των δημητριακών καλύπτεται από τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό επί τη βάση της κατανάλωσης δημητριακών από τους αλευροπαραγωγούς σε 3 μήνες. Οι προϋπολογισμοί των περιφερειών θα συγχρηματοδοτούν την επιδότηση).

- ορισμός του εξαγωγικού δασμού για το αλεύρι σίτου σε 25 € τον τόνο εντός της ποσόστωσης των 17,5 εκ. τόνων στις εξαγωγές σίτου, αραβόσιτου, βρώμης και σίκαλης

³

Εκτιμήσεις Gaidar/RANEPА

σε χώρες εκτός Ευρασιατικής Ένωσης. Εκτός ποσόστωσης θα επιβάλλεται δασμός 50% της αξίας του προϊόντος στο τελωνείο (και όχι λιγότερο των 100 € τον τόνο) για την περίοδο 15.2-30.6.2021. Με τις τρέχουσες διεθνείς τιμές και την περιορισμένη περίοδο εφαρμογής, ο εξαγωγικός δασμός δεν αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά την παραγωγή και τις εξαγωγές.

11. Κλιματική αλλαγή και αγροτικός τομέας

Η Ρωσία συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών (Καναδάς, Σκανδιναβία, Ισλανδία), οι οποίες, σύμφωνα με αναλυτές⁴, αναμένεται να επωφεληθούν σημαντικά από ορισμένες πτυχές της κλιματικής αλλαγής και δη της ανόδου της θερμοκρασίας, η οποία θα μετατρέψει τις πλέον παγωμένες περιοχές του πλανήτη σε εμφανώς πιο βιώσιμες. Σημειωτέον, ότι η Ρωσία έχει τις περισσότερες εκτάσεις από οποιαδήποτε άλλο κράτος στον βορρά.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της Ακαδημίας Επιστημών των ΗΠΑ⁵, η ιδανική μέση ετήσια θερμοκρασία για την ανθρώπινη παραγωγικότητα κυμαίνεται μεταξύ 11,1-15 βαθμών Κελσίου. Προς τις τιμές αυτές οδεύει πλέον η θερμοκρασία και στις πλέον βορινές περιοχές του πλανήτη. Σε αυτό το πλαίσιο εκτιμάται ότι υπάρχει σαφής συσχέτιση μεταξύ επικρατούσας θερμοκρασίας, παραγωγικότητας και οικονομικής ανάπτυξης και ότι οι προαναφερόμενες χώρες θα επωφεληθούν σημαντικά οικονομικά εφόσον διαθέτουν και τους ανάλογους πληθυσμούς που θα μπορούν να υποστηρίξουν την αναμενόμενη οικονομική ανάπτυξη.

Ειδικότερα για την Ρωσία εκτιμάται ότι⁶ έως το 2080 με το λιώσιμο των πάγων θα δημιουργηθούν σταδιακά περί τα 2 εκ. τ.μίλια (περί τα 5,2 δις τ.χλμ) καλλιεργήσιμης γης στη Σιβηρία, πλέον των οφελών από την δημιουργία θαλάσσιας διέλευσης στην Αρκτική θάλασσα και την μείωση της ανάγκης και του κόστους της θέρμανσης. Σε αυτή την περίπτωση, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής αναμένεται να αποτελέσουν πηγή ευημερίας και περαιτέρω επιρροής.

Η ανοδική πορεία της αύξησης της παραγωγής και των εξαγωγών των δημητριακών και δη του σιταριού μέχρι στιγμής καταγράφεται χάρη στις καλλιέργειες στη νότια και την δυτική Ρωσία. Ενδεχόμενη επέκταση της καλλιεργήσιμης γης θα της δώσει ένα σημαντικότατο παραγωγικό πλεονέκτημα υπό την προϋπόθεση ότι θα έχει εξασφαλίσει και το απαραίτητο εργατικό δυναμικό.

Μέχρι τώρα οι κρατικές προσπάθειες προσέλκυσης ρωσικού πληθυσμού για μετεγκατάσταση στην ρωσική Άπω Ανατολή δεν έχουν αποδώσει. Μετανάστες από την Κίνα, την Β. Κορέα, την Ιαπωνία, από τον Καύκασο και την Κεντρική Ασία, την Ινδία, την Τουρκία και το Αφγανιστάν κάνουν πλέον την εμφάνισή τους, αν και ακόμη σε μικρούς αριθμούς. Η κλιματική αλλαγή όμως θα δημιουργήσει διεθνώς νέα μεταναστευτικά ρεύματα και σύντομα δεν είναι απίθανο η Ρωσία να δεχτεί πολύ μεγαλύτερο αριθμό από αυτόν που επιθυμεί τώρα να δεχθεί ως εργατικό δυναμικό στην ρωσική Άπω Ανατολή.

Αν και δεν διατίθενται επίσημα στοιχεία, εκτιμάται ότι περί το 1,5 εκ. Κινέζοι ζουν ήδη στη νότια Ρωσία, σημειώνονται δε πολλοί μεικτοί γάμοι.

⁴<https://www.propublica.org/article/the-big-thaw-how-russia-could-dominate-a-warming-world> ,
<https://asiatimes.com/2021/02/could-russia-dominate-world-agriculture/>

⁵ <https://www.pnas.org/content/117/21/11350>

⁶ <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/ab10a8>

Ειδικά στην ευρύτερη περιοχή του Βλαδιβοστόκ κινεζικά κεφάλαια υποστηρίζουν περί το 14% των νέων καλλιεργειών. Οι Κινέζοι επενδυτές χρησιμοποιούν, όπως συνηθίζουν, δική τους τεχνολογία και εργατικό δυναμικό, το δε όφελος για την Ρωσία συνίσταται στην φορολόγηση μετά την πρώτη δεκαετία της επένδυσης καθώς και σε τυχόν ρωσική συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο.

Η σινο-ρωσική προσέγγιση προσφέρει την δυνατότητα για την δημιουργία νέων υποδομών στην περιοχή και πρόσβαση στην τεράστια κινεζική αγορά. Η οικονομική συνεργασία αυτή αποκτά και ιδιαίτερη γεωπολιτική σημασία μιας ευρύτερης ανατολικής οικονομικής Συμμαχίας έναντι των δυτικών συμφερόντων. Ανασχετικό ρόλο σε αυτή την συνεργασία πιθανόν να αποτελέσει η παραδοσιακή και ιστορική δυσπιστία μεταξύ Ρωσίας και Κίνας.

Σε κάθε περίπτωση, είναι σαφές ότι η ρωσική πλευρά αναμένει οφέλη από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στις έως τώρα παγωμένες και συνεπώς ανεκμετάλλευτες περιοχές της. Η έκταση των οφελών αυτών και οι νέες ισορροπίες που αναμένεται να δημιουργηθούν παραμένουν υπό εξέταση.

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΕΥ ΜΟΣΧΑΣ

**Υπεύθυνος έκδοσης: Χρήστος Φαρμάκης – Γενικός Σύμβουλος ΟΕΥ
Συντάκτης: Αφροδίτη Οικονόμου Σύμβουλος ΟΕΥ Α΄**

Leontievsky Pereulok 4, 125009, Μόσχα, Ρωσική Ομοσπονδία

Τηλ.: +7 495 539 2970, Fax: +7 495 539 2974, E-mail: ecocom-moscow@mfa.gr